

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Pařížská mírová konference a Saint-germainská mírová smlouva

Eliška Valíčková

Plzeň 2022

Západočeská univerzita
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Studijní program Historické vědy
Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Pařížská mírová konference a Saint-germainská mírová smlouva

Eliška Valíčková

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslav Valkoun, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

Děkuji PhDr. Jaroslavu Valkounovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Konec války.....	9
2.1 Příjezd amerického prezidenta Wilsona do Evropy	11
3 Pařížská mírová konference	13
3.1 Mírové uspořádání.....	15
3.2 Společnost národů.....	16
3.3 Ukončení Pařížské mírové konference	17
4 Rozpad Rakouska-Uherska	18
4.1 Vyhlášení Rakouska	20
4.2 Vznik nástupnických států.....	20
4.3 Vznik Československa.....	21
5 Jednání v St. Germain-en-Laye	23
5.1 Reakce na mírové podmínky	25
6 Konečný návrh a podpis mírové smlouvy.....	27
6.1 Ratifikace mírové smlouvy.....	27
6.2 Územní reparace	28
6.3 Finanční reparace.....	29
6.4 Odzbrojení Rakouska	31
6.5 Váleční zajatci	32
6.6 Budoucí směřování Rakouska	32
7 Malá Saint-germainská smlouva	34
8 Závěr.....	36
9 Seznam použitých zdrojů	38
10 Resumé	41

1 Úvod

Tématem bakalářské práce je Pařížská mírová konference a Saint-germainská mírová smlouva. Jedná se o jednu z nejdůležitějších událostí první poloviny 20. století, které ukončily konflikt Velké války. V průběhu století se pro konflikt vžil název, pod kterým je dnes znám široké veřejnosti, a to První světová válka.

Cílem bakalářské práce je rozbor těchto dvou událostí, které ovlivnily mezinárodní politiku v poválečném období. Autorka se v práci snaží zmapovat poměry od konce Velké války, tedy posledních pokusů Německa otočit situaci ve svůj prospěch. Následné zažádání o příměří ze strany Německa, když pochopilo, že situaci již nelze zvrátit. V další části práce se věnuje rozpadu Rakousko-Uherska, jednoho z největších mocenských útvarů a vzniku nových nástupnických států. Snaží se tedy zhodnotit, jaké byly snahy na záchranu impéria a důvody, proč nakonec došlo k jeho rozpadu. Dále autorka rozebírá osud poválečného světa, který měl být v roce 1919 vyřešen na Pařížské mírové konferenci. Jaké měla Pařížská mírová konference cíle? Měly výsledky konference nějaký význam? Lze konferenci považovat za úspěšnou? Hlavním cílem práce, který si autorka vytyčila, je podat základní informace o Pařížské mírové konferenci a podrobně rozebrat mírovou smlouvu s Rakouskem. Jaké byly Rakousku stanoveny finanční reparace, o jaké území přišlo a jak musela vypadat jeho armáda podle stanovených podmínek? Autorka v práci také zmiňuje, jak si Rakousko představovalo své budoucí politické směřování po mírové konferenci.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola pojednává o konci jedné z největších válečných událostí první poloviny 20. století. O posledních snahách Německa zvrátit situaci a nestát tak na straně poražených států. Autorka také zmiňuje jednání o příměří ve Francii. Dále autorka popisuje příjezd amerického prezidenta Woodrowa Wilsona do Evropy.

Ve druhé kapitole autorka rozebírá konání Pařížské mírové konference, která měla stanovit mírové podmínky pro poražené státy Ústředních mocností. V této kapitole se autorka zabývá mezinárodním uspořádáním po válce a vytvořením organizace Spojených národů, která měla dohlížet na dohodnutý mír. Jejím úkolem bylo jakékoli náznaky válečného konfliktu vyřešit diplomaticky, aby už nikdy nedošlo k rozpoutání války.

Třetí kapitolu autorka věnuje rozpadu Rakousko-Uherska a pádu habsburské monarchie, k jehož definitivnímu rozpadu došlo podpisem mírové smlouvy s Rakouskem. Dále v této kapitole autorka rozebírá vznik Rakouska a nových nástupnických států, mezi něž patří i Československo, a které vlivem rozpadu habsburské monarchie vznikly.

Ve čtvrté kapitole píše autorka o příjezdu rakouské delegace a předání mírových podmínek Rakousku na zámku v Saint-Germain-en-Laye. Nejprve je v kapitole popsáno, jak vypadala situace po příjezdu delegace do Saint-Germain. V kapitole také píše o reakci rakouské delegace na mírové podmínky, snahách je zmírnit a přesvědčit vítězné státy, že za rozpoutání konfliktu Rakousko nenese odpovědnost.

V páté kapitole se autorka zabývá podpisem konečných mírových podmínek. Rozebírá zde jednotlivé body mírové smlouvy, tedy územní reparace, finanční reparace, odzbrojení armády, snížení počtu vojáků a otázku válečných zajatců.

Šestou kapitolu autorka věnovala Malé Saint-germainské smlouvě, která byla uzavřena s Československem. Jejím podpisem se součástí nového státu stala i Podkarpatská Rus.

Pro zpracování bakalářské práce byly využity zdroje jak v českém, tak anglickém jazyce. Autorka při zpracování práce využívala řadu odborné literatury a odborných článků, které pečlivě studovala. Pro lepší pochopení událostí celé Pařížské mírové konference autorka v práci využila knihu od Margaret MacMillanové s názvem *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*. Margaret MacMillanová zde popisuje detailně události od příprav nového míru, zahájení mírové konference, po uzavření sévreské mírové smlouvy. Také popisuje velmi detailně průběhy jednání mírotvorců. Jsou zde také rozebírány jednotlivé mírové smlouvy s poraženými státy, včetně mírové smlouvy s Rakouskem. Nejsou zde pouze kapitoly týkající se otázek Evropy, ale i Ruska, Osmanské říše či Palestiny. Podrobně rozebírá otázku poválečného Německa. Od autorky Margaret MacMillan byla v práci využita ještě jedna kniha s názvem *The Road to 1914. The War that Ended Peace*. Autorka začíná událostmi již v roce 1900. Zabývá se zde situací, která vedla k vypuknutí Velké války. Zmiňuje zde nejen průběh války, ale i konec tohoto globálního konfliktu.

V práci byly využity dvě monografie od Petra Prokše. Nejvíce vycházela autorka z knihy *Vítězové a poražení. Střední Evropa v politických plánech velmocí za Velké války a na mírové konferenci v Paříži (1914-1918 / 1919-1920)*. Ta pojednává o začátku a průběhu Velké války, plánech Centrálních mocností, konci války, uzavření míru, mírové konferenci v Paříži po rozpad Rakousko-Uherska a vzniku nástupnických států. Ke kapitole o rozpadu Rakousko-Uherska byla použita kniha *Habsburkové a Velká válka (1914-1918)* napsaná taktéž Petrem Prokšem. Není zde popsán pouze rozpad habsburské monarchie, ale také pojednává už o válečných plánech Rakousko-Uherska. Prokš v kapitolách rozebírá nejen válku, ale i vnitřní situaci monarchie během tohoto konfliktu. Zmiňuje zde také poslední pokusy o záchranu monarchie.

Další kniha, z níž autorka při psaní práce čerpala, je od Martina Šestaubera s názvem *Územní spory mezi Československem a Rakouskem v letech 1918-1920*. Autor se zaměřuje na dobu po konci Velké války, události mezi Rakouskem a Československem. Jsou zde popisovány snahy Rakouska o zmírnění stanovených podmínek, zasedání rakouské delegace a vlády na projednání odpovědí týkající se míru, vznik Německého Rakouska, vytyčení československo-rakouských hranic. Šestauber v knize věnoval kapitolu také Pařížské mírové konferenci.

Autorka do práce použila několik knih z monografie od Jindřicha Dejmka a kolektivu autorů s názvem *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*. Téměř dvacet autorů, popisují události první poloviny 20. století – od Pařížské mírové konference, přes jednotlivé mírové smlouvy a jejich podmínky, po revizi některých smluv. Nejvíce prostoru je v knize věnováno Versailleské mírové smlouvě a osudu Německa po Velké válce. Stěžejní knihou byla *Mírová konference, mírové smlouvy a nový evropský systém* od Bohumily Ferenčuhová. Ta se zde zabývá obdobím od porážky ústředních mocností, stanovení mírových zásad, přes stanovení jednotlivých mírových podmínek po stabilitu evropského systému. Zmiňuje také Společnost národů.

Z cizojazyčných zdrojů byla v práci využita kniha od A. J. P. Taylora s názvem *The Habsburg Monarchy. 1809-1918*. Ta se nezaměřuje pouze na období habsburské monarchie pouze v období Velké války, ale pojednává od Metternicha, vytváření dualismu až po konec habsburské monarchie.

2 Konec války

V roce 1918 sehrály Spojené státy americké rozhodující úlohu, když se rozhodly vstoupit do Velké války. Vstupem USA do války se přestalo dařit německé armádě a 8. srpna se americkým vojskům dokonce podařilo prolomit na západní frontě Hindenburgovu obrannou linii. Německá armáda musela ustupovat několik kilometrů zpět během jednoho týdne.¹ Dne 1. listopadu se pokusila německá armáda o poslední ofenzivu, ale ta už prakticky nic neznamenala.² Armády Ústředních mocností už neměly šanci situaci zvrátit, a proto přišel generál Erich Ludendorff za císařem Vilémem II. s tím, že jedinou možnou cestou je uzavření příměří. Události posledních měsíců vedly k tomu, že dne 4. října 1918 Německo a Rakousko-Uhersko zaslaly americkému prezidentovi Woodrowi Wilsonovi společný mírový návrh, ve kterém amerického prezidenta žádaly, aby souhlasil s uzavřením příměří. Na amerického prezidenta se Rakousko-Uhersko i Německo obrátily ze dvou důvodů, prvním bylo vyhlášení čtrnácti bodového programu prezidenta, a tím druhým prezidentovy zásady na sebeurčení jednotlivých států.³

Německo a Rakousko-Uhersko v mírovém návrhu daly jasně najevo, že se nejedná o kapitulaci, ale o pokus k ukončení války bez stanovení podmínek míru, které by byly pro obě země nevyhovující.⁴ Přes žádost o příměří stále pokračoval postup dohodových vojsk k hranicím Německa, které stále nebylo schopno plnit podmínky příměří. Na konci října 1918 propukly vojenské nepokoje.⁵ Námořníkům byl dán rozkaz, aby se připravili na poslední námořní bitvu. Námořníci dále bojovat nechtěli a jediné, o co žádali, bylo okamžité ukončení války. Nepokoje probíhaly v Kielu, dále se šířily do Mnichova a Berlína. Císař Vilém II. uprchl do exilu v Nizozemsku a zpět do Německa se už nikdy nevrátil. Po jeho abdikaci byla vyhlášena v Německu republika.⁶ Vilémova abdikace byla oznámena již 9. listopadu 1918, tedy dříve než s ní sám císař souhlasil. Do exilu odjel až následující den.⁷ Na vyhlášení republiky měli největší podíl sociální demokrat Philipp Scheidemann a Friedrich Ebert.⁸ Na konec tedy došlo k nejkontroverznějšímu kroku, ujednání příměří s Německem, které bylo uzavřeno mezi třemi

¹ FERENČUHOVÁ, Bohumila, *Mírová konference, mírové zmluvy a nový evropský systém*. In: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy, Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011, s. 22.

² HART, Liddell, *Historie první světové války*, Brno 2001, s. 459.

³ FERENČUHOVÁ, s. 22-23.

⁴ GILBERT, Martin, *První světová válka. Úplná historie*, Praha 2005, s. 276.

⁵ KEEGAN, John, *První světová válka*, Praha, Plzeň 2003, s. 327-329.

⁶ BROOMAN, Josh, *The Great War. The First World War 1914-18*, New York 1985, s. 37.

⁷ *Kaiser Wilhelm II*. In: History [online], [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-i/kaiser-wilhelm-ii>.

⁸ KEEGAN, s. 327-329.

účastníky: Nejvyšší válečnou radou spojenců v Paříži, novou německou vládou v Berlíně a americkým prezidentem Wilsonem ve Washingtonu.⁹

Německá delegace dorazila do Compiègne už 9. listopadu 1918. Za Německo přijel do Francie vyjednat zástupce strany Centrum Mathias Erzberger a za Francii se jednání účastnil maršál Ferdinand Foch. Právě Erzberger se snažil vyjednat podmínky, které by Německo zasáhly co nejméně. Jako argument používal hrozbu bolševiků, protože tvrdé podmínky míru by mohly v Německu vyvolat sociální nepokoje a napomoci tak rozšíření bolševického vlivu do Německa. Také se snažil zajistit, aby bylo uzavřeno příměří na západní frontě, dokud budou probíhat mírová jednání. To bylo však Fochem zamítnuto. Dne 11. listopadu 1918 došlo k podpisu bezpodmínečné kapitulace Německa a k uzavření příměří v jídelním voze ve francouzském lese Compiègne. Maršál Foch tak ihned vydal rozkaz, že 11. listopadu v 11:00 hodin dojde k ukončení bojů na západní frontě.¹⁰ Jednalo se tedy o vojenský konec světové války, ten nejdůležitější mír, a to diplomatický a politický, bylo potřeba teprve ujednat.¹¹ Než ale došlo k samotnému ujednání míru, bylo nutné vyřešit otázku kancléřství a abdikace císaře Viléma II., protože muselo dojít k nastolení demokratického režimu, který by zaručoval mír v nově uspořádané Evropě. Dále se musely projednat územní otázky obsazených území, jako bylo Alsasko-Lotrinsko, které od roku 1871 patřilo Německu, otázka evakuace vojsk ze západního břehu Rýna a na východním pobřeží třech předmostí Mohuče, Koblenze a Kolína. Bylo nutné, aby obrovské množství vojenské výzbroje, ponorek a bitevních lodí bylo předáno Spojencům. Muselo také dojít k anulaci brest-litevské a bukurešťské smlouvy. Vyřešena musela být také otázka placení válečných reparací za škody způsobené válkou. Konkrétní podmínky pak měly být stanoveny až v mírové smlouvě s Německem.¹²

Když byla na podzim roku 1918 uzavřena příměří mezi státy Dohody a státy Ústředních mocností, byl celosvětový konflikt ukončen. Nejdůležitější úkol, který bylo po uzavření příměří nutné vyřešit, teď stál před vítěznými státy dohodových mocností. Bylo nutné začít jednat o uzavření míru, a tím definitivně potvrdit konec války. Ústřední mocnosti se při požádání o příměří obracely na Wilsona a jeho čtrnácti bodový program. Státy Dohody tedy při formování míru vycházely ze čtrnácti bodů prezidenta Wilsona. Neshody mezi jednotlivými členy Dohody vedly k tomu, že se zahájení mírové konference odkládalo, protože se jejich

⁹ MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha 2004, s. 38.

¹⁰ GILBERT, s. 289-291.

¹¹ KLIMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919. Československo na konferenci ve Versailles*. In: Slovo k historii, Praha 1989, 19 s. 2.

¹² KEEGAN, s. 325-328.

představitelé nedokázali dohodnout.¹³ Těžkým se mělo stát jednání o osudu obyvatel, jejichž národ se nacházel v rozvrácené střední Evropě. Tyto národy si měly samy vybrat formu vlády, přičemž se předpokládalo, že největší důraz bude kladen na jejich svobodu.¹⁴

Co se týkalo územních změn, byla největším problémem různorodost obyvatelstva, které se nacházelo ve střední a východní Evropě. Národnostní složení totiž ztěžovalo stanovení hranice mezi těmito nově vzniklými státy. V zásadě se nabízela dvě řešení, jak tento problém vyřešit. Prvním řešením bylo, že se celá tato situace nechá na expertech, kteří by hranici nově vznikajících států stanovili na základě prostudování historických a geografických materiálů, nashromážděných statistických údajů, potkáváním a konzultováním s místním obyvatelstvem. Druhá varianta spočívala v uspořádání tajného hlasování, tedy plebiscitu, ve kterém by se místní obyvatelstvo vyslovilo buď pro oddělení a připojení k nově vzniklému státu, nebo by zůstalo součástí státu, ke kterému před plebiscitem patřilo. Na průběh plebiscitu by dohlížely mezinárodní orgány. Mírová konference počítala s uplatněním obou těchto variant.¹⁵

Co podle amerického prezidenta Wilsona znamenalo právo na sebeurčení, ale není zcela jasné. Nelze totiž přímo říci, že se tím rozumí právo, na základě kterého by stát získal národní nezávislost a mohlo dojít k utvoření státu podle národně-kulturního či etnického nároku. Nešlo nutně o to, aby se nový stát vymezil národnostně a nově vzniklý stát si definoval své hranice na úkor státu jiného. Lze tedy v případě práva na sebeurčení hovořit o nároku na vytvoření vlastní vlády. Americký prezident Wilson nikdy nesdělil, a to ani svým americkým kolegům, co termínem právo na sebeurčení myslel.¹⁶

2.1 Příjezd amerického prezidenta Wilsona do Evropy

Nejsilnější velmocí se po Velké válce stalo USA. Na začátku prosince 1918 se americký prezident Wilson vydal do Evropy s celou delegací, která se měla účastnit mírových jednání a pomoci s uzavřením míru. Prezident Wilson připlul do Evropy spolu s Edwardem Housem, Robertem Lansingem, generálem Taskerem Blissem a Henrym Whitem. Nepředpokládalo se, že by prezident Wilson zůstal až do mírové konference, která měla jednat o míru s nepřítelem. Do Evropy plul s tím, že zůstane pouze do doby, než dojde ke zveřejnění předběžných mírových smluv. Americký národ vyslání této delegace do Evropy nepovažoval za dobré rozhodnutí,

¹³ KLIMEK, s. 2-7.

¹⁴ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 30.

¹⁵ FERENČUHOVÁ, s. 22-24.

¹⁶ CONZE, Eckart, *Velká iluze. Versailles 1919 a nové uspořádání světa*, Praha 2021, s. 326-327.

protože se Američané domnívali, že by Spojené státy do evropských záležitostí zasahovat neměly.¹⁷

Vize, se kterou Wilson do Evropy připlul, stála na křesťanských a liberálních principech. Jeho idea stála na kolektivní bezpečnosti, tedy aby za bezpečnost odpovídaly všechny státy a snažily se dodržovat mír. Vytvoření jednotlivých států mělo předejít vzniku velkého mocenského bloku, který by svou silou ohrožoval okolní státy. Dále se jeho vize bezpečné Evropy opírala o demokratické principy, na kterých měly být založeny nově vzniklé státy, a které by omezily převzetí státní moci pouze jednou stranou. Nakonec se ukázalo, že byl Wilson jediný, kdo pokládal tyto koncepce za důležité pilíře při vybudování nejen míru, ale i nového uspořádání světa. Blízký přítel prezidenta Wilsona a jeden z členů americké delegace plukovník Edward House pokládal vizi nové diplomacie amerického prezidenta za nejlepší možnost, jež může být nadějí pro celý svět a především pro zajištění míru ve světě. House ovšem také patřil i ke kritikům, kteří zastávali názor, že by Wilson na jednání mírové konference jezdit neměl. Prezident Wilson byl neústupným dogmatikem a přílišným idealistou, a proto House sám sebe považoval za lepšího vyjednavče.¹⁸

¹⁷ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 23-24.

¹⁸ Tamtéž, s. 33-37.

3 Pařížská mírová konference

Paříž se stala v době konání mírové konference v podstatě hlavním městem světového dění. Důvodem, proč byla vybrána pro konání konference, se stala historie města. Paříž byla odedávna evropským a po čase i světovým centrem veškerého dění. Také zde byly patrné ještě poslední stopy války, což mělo symbolizovat agresí, která během války panovala. Po válce se stala nadějí na vytvoření nového mírového řádu. Již po staletí se v Paříži scházeli lidé různých národností a kultur, což byl i případ mírové konference. Na mírovou konferenci přijeli lidé z celého světa, jelikož se jednání nesla v duchu práva na sebeurčení, o kterém se mluvilo ještě před jejím začátkem a jehož největším zastáncem byl americký prezident Wilson.¹⁹

Konference byla v Paříži zahájena 18. ledna 1919. Francouzský ministerský předseda Georges Clemenceau zahájení konference směřoval k tomuto datu, protože v roce 1871 byl korunní princ Vilém I. korunován novým německým císařem.²⁰ V polovině ledna 1918 se do Paříže začali sjíždět zástupci 25 států, kteří se mírové konference účastnili. Předsedou byl zvolen Clemenceau, který podle všech dokázal udržovat pořádek mezi jednotlivými státy.²¹ Jednání probíhala neoficiálně ještě před začátkem konference. Nejvyšší rada se sešla už 12. ledna, kdy jednali zástupci pěti vítězných mocností. Nejvyšší rada byla tvořena Spojenými státy, Itálií, Francií, Velkou Británií a Japonskem, které se ale prvního zasedání rady ještě neúčastnilo. Před zahájením mírové konference proběhlo 12. ledna zasedání, které mělo neoficiální charakter a jehož cílem bylo vyřešení otázky, jak bude vypadat průběh mírových jednání a kolik se bude konference účastnit delegátů z jednotlivých zemí. K tomuto jednání vedlo naléhání menších států, které chtěly sdělit své požadavky, aby tak zabránily tomu, že na formulování mírových smluv budou mít vliv pouze mocnosti. Ještě před začátkem zasedání ani nebyl stanoven status konference.²² Na zasedáních se zástupci shodli, že bude lepší ujednat předběžný mír a definitivní mír uzavřít později, až opadne touha po tvrdém potrestání poražených států. Čas měl také přispět k tomu, že se spojenci nejdříve dohodnou na jednotlivých bodech mírových smluv.²³ Problémy ohledně průběhu konference se nedařilo vyřešit, a proto vše směřovalo k prodloužení před konferenčním jednáním, a tím prodloužení i samotného jednání na konferenci.²⁴ Před zahájením konference nebylo vyřešeno mnoho problémů, což vedlo k různým zmatkům. Tyto nevyřešené problémy oslabovaly účely, ale měly negativní vliv

¹⁹ CONZE, s. 177-179.

²⁰ *Treaty of Versailles*. In: History [online], [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.history.com/topics/world-war-i/treaty-of-versailles-1#section_2.

²¹ REPINGTON, Court á Charles, *The Firs Word War 1914-1918*, London 1920, s. 492.

²² CONZE, s. 156.

²³ Tamtéž, s. 162.

²⁴ CALL, Derrin Arthur, *Advocate of Peace 1899-1920*. In: *The American Peace Society* 81, 1919, 1, s. 3.

také na délku konference. Většina nevyřešených problémů se stala předmětem jednání během celého meziválečného období.²⁵

Státem, který se neúčastnil Pařížské mírové konference, bylo Rusko, jež v roce 1918 uzavřelo separátní mír s Německem. V době konání mírové konference byla v Rusku nepřehledná situace, protože u moci byla frakce extrémistických ruských socialistů-bolševiků. Uzavření separátního míru mezi Ruskem a Německem bylo nečekané, jelikož Rusko vstupovalo do Velké války na straně států Dohody.²⁶ Spojenci posílali Rusku vojenské posily, ale rozpadající se ruské impérium se rozhodlo pro uzavření separátního míru 3. března 1918 v Brest-Litevsku, který je známý jako brestlitevský mír.²⁷

Mírotvorci, jak byli členové Pařížské mírové konference, kteří se snažili o vytvoření míru, nazýváni, zastupovali své země, což často vedlo k odlišným představám o poválečném uspořádání. Na konferenci se musela vyřešit otázka mírových smluv s Německem, Maďarskem, Rakouskem a Bulharskem.²⁸ Nejzásadnější mírovou smlouvou, ke které se nejvíce upínala diplomatická jednání, byla Versailleská mírová smlouva s Německem, jež byla podepsána dne 28. června 1919 v Zrcadlovém sále na zámku ve Versailles.²⁹ Podepsání mírové smlouvy s Německem na tomto místě nebylo náhodné, protože v roce 1871 zde byla vyhlášena Německá říše. Jednalo se tedy o potupný akt pro Německo, kdy na místě, kde vznikla nová říše, zároveň také zanikla.³⁰

Hlavní součástí Pařížské mírové konference byla Rada čtyř neboli Velká čtyřka, jak se jejím členům někdy přezdívalo. Těmi byli ze začátku David Lloyd George, Vittorio Orlando, Georges Clemenceau a Woodrow Wilson. V tomto složení po celou dobu mírové konference Velká čtyřka nezůstala.³¹ Orlando nedokázal prosazovat požadavky Itálie a čelit tlaku, který byl na něj vyvíjen, proto se rozhodl mírovou konferenci opustit.³² Pro vedení tak rozsáhlé mírové konference neexistovala žádná předloha, podle které by mohli mírotvorci postupovat. Dokonce ani nebylo možné postupovat podle do té doby největší mírové konference, kterou byl Vídeňský kongres.³³ Obvykle se scházeli dvakrát denně. Jejich úkolem bylo vytyčit nové hranice

²⁵ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 16.

²⁶ MACMILLAN, Margaret, *The Road to 1914. The War that Ended Peace*, New York 2013, s. 638.

²⁷ PROKŠ, Petr, *Německo na cestě od vítězství v Brestu Litevském k porážce ve Versailles (1918-1919)*. In: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011, s. 57.

²⁸ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 18-19.

²⁹ KLIMEK, s. 1.

³⁰ *Treaty of Versailles*. In: History [online], [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.history.com/topics/world-war-i/treaty-of-versailles-1#section_2.

³¹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 281.

³² *Vittorio Orlando*. In: Britannica [online], [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Vittorio-Orlando>.

³³ *Leaders of the Big Four nations meet for the first time in Paris*. In: History [online], [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.history.com/this-day-in-history/leaders-of-the-big-four-nations-meet-for-the-first-time-in-paris>.

po Velké válce. Diplomatická jednání těchto mužů se často měnila v hádky a různé vzájemné hašteření. Jejich cíle se totiž často rozcházely.³⁴ Clemenceau prosazoval co největší ochranu Francie, aby už nikdy nebyla ohrožena Německem a také požadoval pro Německo vysoké reparace. Lloyd George zase trval na rychlé obnově Německa z obchodních důvodů, které by se tak mohlo stát silným obchodním partnerem Británie. Orlando se snažil o rozšíření italského vlivu. Wilson se pokoušel mírnit požadavky svých kolegů.³⁵ Došlo k vytvoření *Ústředního přípravného výboru*, který měl procházet jednotlivá znění dohod a zajistit, aby jejich interpretace byla jasná. Také Velká čtyřka řešila otázku reparací. Jednalo se o jednu z nejkontroverznějších věcí, protože každý národ měl svou vlastní představu. Ty národy, které bojovaly na straně států Dohody, vznášely u výboru své nároky na řešení otázek, které souvisely s jejich zájmy. Největší představu finančního odškodnění měla Belgie, která skoro celou válku financovala z půjček, a tak věřila, že reparace ze strany Německa by je mohly pomoci splatit. Francie a Británie se snažily Belgii mírnit, aby nepožadovala tak vysoké finanční odškodnění. Belgii byly přiznány reparace ve výši 500 milionů dolarů a zatím neurčené procento z celkových reparací, které měly být teprve stanoveny. Belgičané byli ve vyjednávání neústupní, jelikož odmítali podepsat Versailleskou mírovou smlouvu, dokud jim nebudou reparace přislíbeny. Německo se k zaplacení stanovených reparací příliš ochotně nestavělo, přesto v roce 1925 byla přednostně celá částka Belgii zaslána. Žádný ze států ale nedokázal prosadit své původní návrhy na finanční odškodnění vůči Německu, a tak částky, které byly uhrazeny, se staly pouhým zlomkem těch původně zamýšlených.³⁶ Z Rady čtyř se stala po příjezdu japonské delegace, která byla tvořena princem Kiammočim Saiondžim a ministrem zahraničí baronem Nobuakim Makinoim, Rada pěti.³⁷

3.1 Mírové uspořádání

Nejdůležitějšími muži celé konference byli Woodrow Wilson, Georges Clemenceau a David Lloyd George. Ale byl to právě Wilson, který postupem času ztrácel podporu nejen u veřejnosti, ale i u svých politických stoupenců. Důkazem toho bylo, že se mu v americkém kongresu nepodařilo 21. března 1920 prosadit ratifikování Versailleské ani Saint-geraminské mírové smlouvy. Americký senát se 19. května 1920 rozhodl uzavřít mír s Německem, a na tomto

³⁴ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 275-280.

³⁵ *Treaty of Versailles*. In: History [online], [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.history.com/topics/world-war-i/treaty-of-versailles-1#section_2.

³⁶ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 275-280.

³⁷ Tamtéž, s. 305-306.

rozhodnutí nezměnilo nic ani veto prezidenta Wilsona. Tímto mírem se USA distancovaly od Versailleské a Saint-germainské mírové smlouvy a na jejich dodržování si musela Evropa dohlížet sama, což nemohlo vést k udržení stability v mezinárodních vztazích po válce.³⁸

Do mírotvorců vkládali lidé obrovské naděje na vytvoření nového a lepšího světa, ale vyjít vstříc každému nešlo, a tak i zklamání z těchto jednání byla obrovská. Sami mírotvůrci doufali, že jim jednání půjdou lépe a budou lépe organizováni, jenže vycházeli z jediného dostupného materiálu, a tím byl Vídeňský kongres v roce 1815 po napoleonských válkách. Problémem bylo, že realita na Pařížské mírové konferenci byla jiná než v roce 1815, a proto nešlo ujednat mír na základě těchto materiálů. Stanovení mírových podmínek nebylo vůbec jednoduché, mírotvůrci hájili své země, ale zároveň museli uklidňovat veřejné mínění.³⁹

Podpisy mírových smluv vedly k novému evropskému uspořádání v několika směrech. Došlo k vytyčení nových hranic v důsledku vzniku nástupnických států po rozpadu říší, které do začátku Velké války dominovaly v Evropě. Došlo k mezinárodněpolitickým a vnitropolitickým změnám.⁴⁰

3.2 Společnost národů

Na Pařížské mírové konferenci bylo ujednáno, že dojde ke vzniku Společnosti národů.⁴¹ Jednalo se o mezinárodní společenství, které mělo dohlížet na to, aby jednání o míru nebylo záležitostí pouze jednoho národa a nestal se hegemonek na kontinentě, ale aby se jednalo o spravedlivě právně dohodnutém míru mezi všemi účastníky, tedy mezi vítězi a poraženými.⁴² Německo a jeho spojenci, stejně tak Rusko, se jejími členy nestaly.⁴³ Stejně tak se členem Společnosti národů nestaly USA. Národy, které Společnost sdružovala, do ní vstoupily dobrovolně a byly si zde rovny.⁴⁴

Společnost národů měla Radu a Valné shromáždění. Členové rady volili zástupce do Shromáždění. Úkolem Shromáždění bylo spravovat finance a rozhodovat o přijetí nových členů.⁴⁵ Společnost národů neměla armádu, nikdo v ní neměl rozhodující hlas, státy se musely

³⁸ FERENČUHOVÁ, s. 54.

³⁹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvůrci*, s. 16-19.

⁴⁰ MARÉS, Antoine, *Od Nové Evropy k Evropě diktátorů. Střední Evropa ve dvacátých letech 20. století*. In: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011, s. 255.

⁴¹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvůrci*, s. 97.

⁴² *League of Nations*. In: History [online], [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-i/league-of-nations>.

⁴³ KALLAB, Jaroslav, *Mírové smlouvy kongresu pařížského a stát Československý. O Společnosti národů*. In: Národ, Praha 1920, 5, s. 3-4.

⁴⁴ *League of Nations*. In: History [online], [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-i/league-of-nations>.

⁴⁵ MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel, PEČENKA, Marek, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha 1994, s. 28-29.

shodnout jednomyslně. Členové respektovali územní hranice a vzájemnou nezávislost.⁴⁶ Společnost měla sloužit k zajištění mezinárodního míru, proto se všechny členské státy zavázaly, že v případě jakéhokoliv problému mezi dvěma státy bude situace řešena diplomatickou cestou.⁴⁷ Státy, které vstoupily do Společnosti národů, se zavazovaly k obecnému dodržování mezinárodního práva a upřednostnění míru před národními zájmy.⁴⁸ Poté co byla mírovými smlouvami poraženým státům odebrána území, převzala nad některými z nich mandát Společnost národů. Wilson počítal s tím, že Společnost národů převezme odpovědnost nad správou bývalých německých kolonií. Přišel tedy s možností tzv. mandátů, které by dočasně spravovaly tato území do doby, než by byly připraveny začít vládnout samy sobě.⁴⁹

Dne 28. dubna 1919 byl podepsán konečný text Paktu Společnosti národů, jež se jako článek 1–26, stal součástí každé mírové smlouvy, která byla na Pařížské mírové konferenci podepsána.⁵⁰ K formálnímu ustanovení Společnosti národů došlo 10. ledna 1920. V prvních měsících se sídlem Společnosti národů stal Londýn, poté byla Společnost přesunuta do Ženevy, která se stala oficiálním sídlem.⁵¹

3.3 Ukončení Pařížské mírové konference

Mírové smlouvy byly se všemi poraženými státy podepsány do poloviny roku 1920, čímž přestávalo dávat smysl, aby v Paříži stále zasedala mírová konference, proto se členové rozhodli pro její ukončení. Smysl postrádala i činnost orgánů mírové konference - Nejvyšší rady a Rady čtyř. I přes několik měsíců trvajících mírových jednání se nepodařilo vyřešit všechny problémy.⁵²

Dosavadní orgány konference bylo nutné nahradit novými, proto došlo ke zřízení tzv. Pařížské konference velvyslanců. Členy této konference byli představitelé čelních velmocí. Existence této konference velvyslanců nebyla součástí žádné z mírových smluv, které byly v Paříži uzavřeny. Důvodem, proč došlo k vytvoření této komise, bylo uvádění mírových smluv do praxe. Další pravomoci měla v otázce teritoriální.⁵³

⁴⁶ *The League of Nations*. In: Khan Academy [online], [cit. 2022-04-23]. Dostupné z: <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/rise-to-world-power/us-in-wwi/a/the-league-of-nations>.

⁴⁷ KABALLA, s. 6-7.

⁴⁸ WRIGHT, Quincy, *Effects of the League of Nations covenant*. In: The American Political Science Review 13, 1919, 4, s. 556.

⁴⁹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 99-111.

⁵⁰ FERENČUHOVÁ, s. 25-26.

⁵¹ *League of Nations*. In: History [online], [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-i/league-of-nations>.

⁵² ŠESTAUBER, Martin, *Územní spory mezi Československem a Rakouskem v letech 1918-1920*, Brno 2013, s. 112.

⁵³ Tamtéž.

4 Rozpad Rakouska-Uherska

Ještě před začátkem války se Rakousko-Uhersko ocitalo v problémech. Navíc se spojilo s Německem, které bylo ambiciózní, a tím se monarchie začínala dostávat do stále větší mezinárodní izolace.⁵⁴ Rakousko-Uhersko vstoupilo do Velké války na straně Ústředních mocností jako spojenec Německa. Habsburská říše se na podzim roku 1918 zmítala v problémech. Představitelé říše ve Vídni nedokázali čelit státoprávním, politickým, národnostním a hospodářským problémům spolu s neodvratitelně se blížící porážkou ve válce. Právě tyto události vedly k tomu, že se habsburská říše rozpadala. Představitelé Uherska stále prosazovali svojí touhu po samostatnosti.⁵⁵

Císař Karel I. věděl, že se říše ocitá ve velkém chaosu, a tím dochází k ohrožení ústřední moci. Zcela mimo moc Habsburků již byly Čechy, které si vyhlásily vlastní stát. Monarchie byla v rozkladu, a to byl problém, který se musel vyřešit, protože v tomto rozkladu nemohla vstoupit do mírových jednání. Začalo tedy hledání vhodného řešení. Karel I. se proto rozhodl vydat manifest, který měl říši ústavně přeměnit na spolkový stát. V původní verzi dokumentu bylo počítáno s českým, německo-rakouským, jihoslovanským a ukrajinským státem, to ale podle předsedy uherské vlády Sándora Wekerlea ohrožovalo uherskou suverenitu, a požadoval tak nové uspořádání, které nebude ohrožovat územní celistvost Uherska, čehož nakonec dosáhl. Text manifestu byl schválen rakouskou vládou 16. října 1918 a byl z něho vynechán seznam jednotlivých zemí. Následující den byl manifest zveřejněn a Rakousko bylo přeměněno na spolkový stát s tím, že každý národ vytvoří vlastní státní útvar na území, které obývá. Také došlo k zaslání několika písemných sdělení mezi Rakousko-Uherskem a vítěznými státy Dohody, které vedly k tomu, že 18. října 1918 byli Čechoslováci a Jihoslované západními mocnostmi uznáni za legitimní a stejně tak jejich nárok na svobodu. O způsobu uspokojení svých nároků si mohli sami rozhodnout. Rakousko tedy předalo jihoslovanské oblasti nově vzniklému jihoslovanskému státu.⁵⁶

Text císařského manifestu byl předsedou uherské vlády Wekerlem chápán jako nástroj pro zrušení dualismu v Předlitavsku. Jeho vydání přispělo k zániku společných zájmů obou částí monarchie. Po zrušení dualismu se vztah obou částí říše přeměnil na personální unii se společnou osobou panovníka.⁵⁷

⁵⁴ PROKŠ, Petr, *Vítězové a poražení. Střední Evropa v politických plánech velmocí za Velké války a na mírové konferenci v Paříži (1914-1918 / 1919-1920)*, Praha 2016, s. 150.

⁵⁵ Tamtéž, s. 199-200.

⁵⁶ Tamtéž, s. 199-201.

⁵⁷ PROKŠ, Petr, *Habsburkové a Velká válka (1914-1918)*, Praha 2011, s. 231-232.

Novým rakouským ministrem zahraničí se stal Gyula Andrássy, který funkci přebíral s tím, že je nutné co nejrychleji uzavřít mír a po jeho uzavření se pokusit státoprávně vyrovnat s Čechy a Jihoslovany. Pokud by nedošlo k rychlému uzavření míru, hrozila monarchii revoluce v Čechách, Uhrách, Chorvatsku, ale i ve Vídni. Co se týče postavení států Dohody, nebyl stanoven pevný program, který by rozhodl o budoucnosti habsburské monarchie, a jelikož nebyla Dohoda v této otázce jednotná, vlivné kruhy se zasazovaly o udržení habsburské říše. Císař Karel se rozhodl 26. října 1918 zaslat telegram německému císaři Vilémovi II., že jiná cesta pro monarchii než uzavření příměří neexistuje, protože už nezvládají dále vést válku a v následujících 24 hodinách hodlá požádat o uzavření příměří. Pro Německo byla tato zpráva zdrcující, protože považovalo Rakousko-Uhersko za svého hlavního spojence a nikoho nenapadlo, že by se oddělilo ještě dříve, než dojde k ujednání míru. Německo tento krok považovalo za zradu.⁵⁸

Když se začala rozpadat armáda Rakousko-Uherska, bylo jasné, že rozvrat monarchie je neodvratitelný. Rakouský náčelník generálního štábu Arthur Arz von Straussenburg telegraficky sdělil Paulu von Hindenburgovi, který byl náčelníkem německého generálního štábu, že bez rozdílu národnosti odmítají vojáci rakousko-uherské armády dále bojovat a opouštějí svá stanoviště. Vyšší velitelé s tímto rozhodnutím nic nezmůžou, jelikož si vojáci nekladou žádné podmínky, za kterých by byli ochotni dále bojovat a nechtějí riskovat propuknutím anarchie. Rakousko-Uhersko se tedy samo rozhodlo pro uzavření příměří s Itálií, čímž vlastně padla jak politicko-diplomatická, tak vojenská spolupráce Německa s Rakousko-Uherskem. Dne 27. října 1918 zaslalo rakouské ministerstvo zahraničí odpověď americkému prezidentovi Wilsonovi, že Rakousko-Uhersko přijímá všechny podmínky týkající se práv národů habsburské říše, které prezident Wilson stanovil. Na základně přijetí všech těchto podmínek požádalo Rakousko-Uhersko o okamžité příměří a zahájení mírových jednání. Že se jedná o rozpad habsburské monarchie, pochopily vojenské a politické úřady příliš pozdě. Stalo se tak ve chvíli, kdy většina úřednictva, policie a vojska přešla k nově vznikajícímu národnímu hnutí. Všechny tyto události vedly k tomu, že 3. listopadu 1918 uzavřelo Rakousko-Uhersko příměří ve Villa Giusti u Padovy.⁵⁹

Císař Karel během revolučního dění v Rakousku 11. listopadu 1918 podepsal ve Vídni abdikaci. Podpisem se císař zřekl svého podílu na záležitostech státu. Následujícího dne 12. listopadu 1918 bylo Německé Rakousko prohlášeno za republiku a požadovalo připojení k Německu. Dne 13. listopadu 1918 podepsal císař Karel jako uherský král na zámku Eckartsau

⁵⁸ PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 202.

⁵⁹ Tamtéž, s. 203-205.

nedaleko od Vídně abdikací listinu, kde se vzdal nároků na uherských záležitostech a uznal uherské požadavky na vyhlášení republiky. Po rozpadu habsburské říše, která existovala po několik staletí, se její poslední představitel císař Karel I. společně se svojí rodinou přesunul do exilu ve Švýcarsku.⁶⁰

Rozsáhlá říše, jakou bylo Rakousko-Uhersko, se rozpadla už někdy v roce 1914. Rozpoutání Velké války bylo poslední ranou pro takto velkou říši, jakou Habsburkové měli. Za definitivní rozpad Rakousko-Uherska se považuje den, kdy byla podepsána Saint-germainská mírová smlouva.⁶¹ V době své existence bylo Rakousko-Uhersko říší čítající 30 miliónů obyvatel a s rozlohou 116 000 čtverečních mil. Mírová smlouva ze Saint-Germain učinila z Rakouska stát vnitrozemský s počtem 6 miliónů obyvatel a jeho nová rozloha tak nyní činila 32 400 čtverečních mil.⁶²

4.1 Vyhlášení Rakouska

Poté, co došlo k vyhlášení spolkového státu, se sešli 21. října 1918 němečtí poslanci z říšského sněmu Předlitavska, aby vyhlásili Prozatímní národní shromáždění. Toto nově vzniklé Prozatímní shromáždění mělo vyhlásit nový státní útvar s názvem Německé Rakousko.⁶³

V něm se měla shromáždit všechna území, která byla obývána Němci. Součástí Německého Rakouska se mělo stát i pohraniční území Čech. Po vzniku Československa byly vytvořeny na území Čech čtyři separatistické provincie, které požadovaly připojení k Německu. Tyto požadavky nová československá vláda vyřešila vojenským potlačením, a tím bylo zajištěno, že území se neodtrhnou. Nedošlo ani k vyloučení varianty, že by se v budoucnu nový státní útvar stal součástí Německa. S přáním na připojení k Německu bylo 12. listopadu 1918 prohlášeno Německé Rakousko republikou.⁶⁴

4.2 Vznik nástupnických států

Upadající Rakousko-Uhersko se na přelomu října a listopadu 1918 rozdělilo na nově vzniklé nástupnické státy.⁶⁵ Začaly vznikat státy různých národností, které už nechtěly být součástí

⁶⁰ PROKŠ, *Habsburkové a Velká válka*, s. 237.

⁶¹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 248.

⁶² *The Treaty of St. Germain*. In: History learning site [online], [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/the-treaty-of-st-germain>.

⁶³ PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 206.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ PROKŠ, *Habsburkové a Velká válka* s. 223.

habsburské monarchie. Mírové smlouvy jim toto rozhodnutí umožnily.⁶⁶ Monarchie se rozpadla na sedm samostatných států. Největší rozdílnost asi panovala mezi Československem a Rakouskem. Společnost těchto států byla v Rakousku stranickopoliticky rozdělená a v Československu zase národnostně-politicky.⁶⁷ Novými nástupnickými státy byly Československo, které vzniklo 28. října 1918 a ke kterému se 30. října 1918 připojilo Slovensko, 29. října 1918 vznikla Jugoslávie, 29. října 1918 Polsko a 16. listopadu bylo ustanoveno Maďarsko. Samostatné Rakousko vzniklo 12. listopadu 1918.⁶⁸ Nástupnické státy se většinou přidaly na stranu vítězných států Dohody. Snaha mírotvorců uspokojit všechny požadavky nástupnických států znamenala, že zájmy Rakouska nebyly pro nikoho podstatné. Právo na sebeurčení pro rakouské obyvatelstvo, a to, co vlastně nově vzniklé Rakousko potřebuje pro následující rozvoj, nebylo předmět mírových debat.⁶⁹

Nově vzniklé státy, které odmítaly setrvat pod nadvládou monarchie, se na mírové konferenci snažily vydávat za utlačované státy, které byly nuceny vstoupit do války. Věřily tak, že nebudou potrestány. Nástupnické státy oddělením od monarchie stály před těžkým úkolem. Musely vyřešit problémy, které monarchii sužovaly a byly jednou z příčin, proč došlo k jejímu rozpadu.⁷⁰

4.3 Vznik Československa

Po rozpadu Rakousko-Uherska bylo 28. října 1918 vyhlášeno Československo v Praze. Slovinci v této době požadovali zatím autonomii, tedy odtržení se od Maďarska. Slovensko se k nově vzniklému Československu připojilo až později.⁷¹ K oficiálnímu připojení Slovenského národa k nově vzniklému státu došlo až 30. října 1918, kdy Slovenská národní rada podepsala deklaraci v Martině. Její podpis znamenal odchod Slováků od Uherska a jejich následné připojení k Čechám. Dne 14. listopadu 1918 pak došlo k oficiálnímu aktu, kdy byla habsburská monarchie prohlášena za sesazenou a tím mohlo dojít k vyhlášení nového státu. Ministrem zahraničí se stal dr. Edvard Beneš, který byl 4. listopadu 1918 oficiálně pozván na jednání států Dohody ve Versailles, aby mohly být ujednány podmínky příměří s Rakouskem-Uherskem. Představitelé států Dohody uznali Československo jako existující stát, ale i jako vítězný stát.

⁶⁶ REDLICH, Josef, *The End of the House of Austria*. In: *Foreign Affairs* 8, 1930, 4, s. 600-601.

⁶⁷ EMINGER, Stefan a kol., *Mezi válkami. Rakousko a Československo v letech 1918–1938*. In: ŠMIDRKAL, Václav a kol., *Sousedé. Česko–rakouské dějiny*, Praha 2019, s. 85.

⁶⁸ PROKŠ, *Habsburskové a Velká Válka*, s. 238.

⁶⁹ Tamtéž, s. 248-249.

⁷⁰ TAYLOR, A., J., P., *The Habsburg Monarchy 1809–1918*, London 1990, s. 268.

⁷¹ Tamtéž.

Beneš Francii opustil až poté, co byly mírové smlouvy podepsány, a tím vytyčeny hranice Československa. Představy nového československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka vycházely z toho, že svět po válce bude jiný, než ten před válkou.⁷²

Trianonská a Saint-germainská mírová smlouva byly pro první Československou republiku důležitými smlouvami na úrovni mezinárodního práva. Tyto smlouvy stanovovaly hranice Československa s jeho sousedními státy, a také stanovovaly povinnosti, které z mezinárodních smluv pro všechny státy vzniklé na území bývalého Rakousko-Uherska vyplývaly.⁷³

⁷² GALANDAUER, Jan, *Vznik československé republiky 1918*, Praha 1988, s. 236-239.

⁷³ FERENČUHOVÁ, s. 21.

5 Jednání v St. Germain-en-Laye

Poté, co došlo k uzavření mírové smlouvy s Německem, bylo nutné uzavřít mír a stanovit válečné reparace pro další ze států Ústředních mocností. Bylo to Rakousko, o kterém začínali mírotvorci jednat. Když přišla do Vídně pozvánka na konferenci, nebyla ještě mírová smlouva sepsána.⁷⁴ Francouzský vyslanec Henri Allizé předložil 2. května 1919 rakouské vládě pozvánku Nejvyšší rady, ve které byla vláda vyzvána, aby zveřejnila seznam se jmény delegátů, kteří se budou mírové konferenci účastnit. Národní shromáždění zvolilo 8. května 1919 Dr. Karla Rennera předsedou rakouské delegace. Členové rakouské delegace odjeli z Vídně večer 12. května 1919 a o dva dny později, tedy 14. května, dorazili zástupci do St. Germain-en-Laye. Po příjezdu byla delegace izolována od veškerých jednání a na výsledky mírových jednání si musela dlouho počkat. Po příjezdu tak neměla delegace šanci ovlivnit průběh jednání, což vedlo k rostoucímu napětí. Po několika dnech od příjezdu 24. května 1919 předložila rakouská delegace nótu, ve které žádala o urychlené vyřízení mírových jednání. Předseda *Verifikační komise* Jules Cambona předložil 29. května 1919 nótu, kde bylo stanoveno, že na mírové konferenci nebude uznán název nové republiky Německé Rakousko, který si sami představitelé republiky stanovili, ale bude uznána pod názvem Rakousko. Delegaci Rakouska byla osobní účast na konferenci zamítnuta a veškerá jednání měla probíhat pouze písemnou formou.⁷⁵

Rakousko bylo, stejně jako Německo, uznáno vinným podle článku 231. Tento článek také stanovoval povinnost válčícím státům uhradit veškeré vojenské výdaje a náhrady za zničený majetek.⁷⁶ Potrestaným státem bylo pouze Rakousko, protože v době konání mírové konference už Rakousko-Uhersko, které spolu s Německem Velkou válku rozpoutalo, neexistovalo. O míru s Rakouskem se jednalo na zámku v St. Germain-en-Laye, který se nachází ve Francii na okraji Paříže, a kde proběhl krátký obřad.⁷⁷ Při tomto obřadu, který proběhl dne 2. června 1919, byla delegátům Rakouska předána předsedou mírové konference Clemenceauem mírová smlouva. Po přečtení jejího textu, byli zástupci zděšeni tvrdými podmínkami, které byly na Rakousko uvaleny. Clemenceau také sdělil Rennerovi, že ústní výhrady ke znění textu smlouvy jsou nepřijatelné, jelikož všechny námitky musí být vzneseny písemnou formou. Rakouský státní kancléř Renner tedy zaslal v písemné podobě stížnosti k textu mírové smlouvy. Ve své reakci na přečtení textu smlouvy Renner zdůrazňoval,

⁷⁴ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 248-251.

⁷⁵ ŠESTAUBER, s. 91-93.

⁷⁶ KEYNES, Maynard, John, *Ekonomické důsledky míru*, Brno 2004, s. 102.

⁷⁷ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 248.

že republika Německé Rakousko válku vítězným státům Dohody nevyhlásila a mezinárodní právo vůči západním mocnostem, jako válčící mocnost, také neporušila, ale že to byla bývalá dualistická rakousko-uherská monarchie. Nová rakouská vláda tedy doufala, že proti ní nebudou vedeny žádné válečné postihy, které byly vyhlášeny vůči habsburské monarchii. Proti nově vzniklým nástupnickým státům žádné válečné sankce vedeny nebyly.⁷⁸ Podmínky, které byly rakouské delegaci předány, nebyly kompletní, některé části byly shodné s německými podmínkami míru. Nekompletní byly v oblasti stanovení hranic s některými státy, a to s Itálií, Jugoslávií a v oblasti Tyrolska. Část o rakousko-jugoslávských hranicích byla těsně před předáním ze smlouvy vytržena Clemenceauem. V otázce potrestání představitelů předválečných mocnářství bylo řešení složité, protože např. v čele Rakousko-Uherska na počátku války nebyl císař Karel I., takže nebylo možné, aby jeho osoba nesla následky za rozpoutání tak velkého mezinárodního konfliktu.⁷⁹

Nedaleko švýcarských hranic v rakouském městečku se dne 4. června 1919 sešla rakouská delegace ve složení Dr. Renner, Karl Seitz, Iodok Fink a Otto Bauer. Zástupci se během této schůzky shodli na tom, že přijetí mírových podmínek je pro Rakousko nepřijatelné, protože po přijetí by nebylo možné zajistit samostatnou existenci Rakouska. Odpověď na mírový návrh měla být zaslána v několika nótách. Mírový návrh byl v Národním shromáždění projednán dne 7. června 1919. Všichni zástupci Národního shromáždění se jednohlasně shodli na tom, že přijetí mírového návrhu je nepřijatelné.⁸⁰

V mírových podmínkách byl také stanoven zákaz připojení Německého Rakouska k Německu. Dne 8. července 1919 odeslal státní tajemník zahraničí Otto Bauer tajnou nótu rakouskému vyslanci v Berlíně L. Hartmannovi, že nelze jednat o anšlusu. Až průběh následujících let ukáže, zdali bude možné připojit Německé Rakousko k Německu.⁸¹ Byl také stanoven zákaz používat název Německé Rakousko-*Deutschösterreich*.⁸² Velká část Rakušanů byla myšlenkou připojení k Německu nakloněna. V připojení viděli možnost, jak hospodářsky obnovit zemi. Anšlusu byli nakloněni i politici, kteří se po válce dostali v Rakousku k moci. Když by se spojili němečtí a rakouští pracující, vedlo by to k posilování socialismu. Běžní občané ale nebyli z myšlenky spojení příliš nadšení, protože se obávali toho, podle koho by se vše řídilo, jestli podle Rakouska nebo Německa. Dne 2. listopadu 1919 Rakušané odhlasovali usnesení o připojení k Německu, tím započalo vyjednávání. Jednání probíhala pomalu,

⁷⁸ PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 216-217.

⁷⁹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 254.

⁸⁰ ŠESTAUBER, s. 95-96.

⁸¹ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 219.

⁸² PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 221.

protože se oba státy obávaly reakce mírotvorců. Státy vítězných mocností, ale nebyly nadšené z představy, že by došlo ke spojení dvou německy hovořících národů. Jejich spojení představovalo strach z možnosti vytvoření silného národa, který by mohl do budoucna ohrožovat suverenitu jiných národů. Z italské strany unikaly různé informace, které se týkaly návrhů mírových podmínek. Rakousko nebylo nadšené, že Italové tyto informace vynášeli, protože italským návrhům se vycházelo vstříc, zatímco rakouské byly povětšinou přehlíženy.⁸³

5.1 Reakce na mírové podmínky

Mírové konferenci předložila rakouská delegace první návrh připomínek mírových smluv 10. června 1919. Rakouská delegace v notě zdůrazňovala, že přijetí stanovených podmínek není pro Rakousko možné, jelikož by nebylo schopno samostatné existence. Přijetí by také zamezilo obnově hospodářského života a nový stát by nebyl soběstačný ani v otázce výroby, protože veškerý průmysl zůstane na území nově vzniklého Československa.⁸⁴

Rakouské delegaci byl 20. července 1919 předložen druhý návrh mírových podmínek. V této verzi bylo vyhověno některým rakouským požadavkům v územních změnách. Ve prospěch Rakouska byla řeka Morava rozdělena přímo v polovině, aby tak mohla být zajištěna lodní doprava i pro Rakousko. Cáhnov měl i nadále patřit k Dolnímu Rakousku. K projednání druhého návrhu mírových podmínek došlo 23. července 1919. Jednání bylo svoláno do Feldkirchu a účastnili se jej Renner, Bauer, Seitz a Finkem. Protinávrh k těmto podmínkám byl podán 6. srpna 1919.⁸⁵

Rakousko se snažilo mocnosti přesvědčit, že sice udělalo určité chyby, ale za většinu z nich nenesou odpovědnost. Jako argument použilo svou nápravu a poučení se z chyb a žádalo, aby mírové podmínky nebyly tak tvrdé, jak většina vítězných mocností požadovala. Americký prezident začínal být postupem času nakloněn mírnějším podmínkám pro Rakousko, ale Evropané stále trvali na tvrdých podmínkách a nutnosti, aby Rakousko přijalo odpovědnost za válku. Také rakouská delegace poukazovala, že by i části bývalé monarchie měly přijmout odpovědnost za válku. Po vznesení této otázky bylo jasné, že Rakousko podporovalo válečný konflikt více než jiné země z bývalé monarchie. Ani Evropané nechtěli, aby bylo Rakousko tak tvrdě potrestáno, ale nebylo možné jednomu státu zmírnit následky za rozpoutání rozsáhlého válečného konfliktu a jinému je nechat v původním rozsahu.⁸⁶

⁸³ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 252-253.

⁸⁴ ŠESTAUBER, s. 97.

⁸⁵ Tamtéž, s. 100-101.

⁸⁶ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 249.

K podpisu Saint-germainské mírové smlouvy došlo 10. září 1919, ale v plnost vstoupila až 16. července 1920. Oficiálně přispěla k rozpadu habsburské monarchie a uznávala nezávislost nově vzniklých nástupnických států Maďarska, Československa, Polska a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.⁸⁷

⁸⁷ *Treaty of Saint-Germain 1919*. In: Britannica [online], [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Saint-Germain>.

6 Konečný návrh a podpis mírové smlouvy

Předání konečných mírových podmínek rakouské delegaci proběhlo dne 2. září 1919. Bylo zde zdůrazněno odmítnutí stanoviska, podle kterého by nemělo být s Rakouskem nakládáno jako s nepřátelským státem a nemožnosti stanovit státu jakoukoli finanční částku reparací. Také delegace nesouhlasila se stanoviskem, že je rakouský národ označován za nepřátelský, ale Rakousko by se po podpisu mírové smlouvy mělo stát státem, se kterým je možné udržovat vztahy na přátelské úrovni. Co se týká územních reparací, není možné provést jakékoli ústupky, jelikož územní změny byly podrobeny rozsáhlé studii. Vytyčení nových hranic mělo zajistit dodržování dohodnutého míru.⁸⁸ Spolu s Maďarskem bylo Rakousko označeno za prvního nástupce Rakousko-Uherska. Muselo se zříci všech nároků na území nově vzniklých nástupnických států.⁸⁹

Dr. Rennerovi byla udělena plná moc, aby mohl mírovou smlouvu podepsat poté, co jí Národní shromáždění projednalo. K jejímu podpisu došlo 10. září 1919 v Saint-Germain-en-Leye Dr. Rennerem. Smlouva byla uzavřena tzv. čelními mocnostmi spojenými a sdruženými a na straně druhé Rakouskem.⁹⁰

6.1 Ratifikace mírové smlouvy

Rakouský parlament ratifikoval mírovou smlouvu 17. října 1919. Parlament už návrh neprojednával s tím, že byla Dr. Rennerovi udělena plná moc k jejímu podpisu, považoval parlament celou záležitost za projednanou. S podmínkami smlouvy převážná část politiků nesouhlasila. Československé Národní shromáždění mírovou smlouvu schválilo 7. listopadu 1919.⁹¹

Mírovou smlouvu s Rakouskem Československé Národní shromáždění podepsalo 7. listopadu 1919. V ten samý den schválil Národní výbor i další rezoluce, které byly součástí mírových smluv. Také došlo k podpisu smluv, které upravovaly hranice s Rumunskem a Uherskem.⁹²

⁸⁸ ŠESTAUBER, s. 101-102.

⁸⁹ PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 220.

⁹⁰ ŠESTAUBER, s. 102.

⁹¹ Tamtéž, s. 105.

⁹² Tamtéž, s. 109.

6.2 Územní reparace

Rakouská delegace ještě před odjezdem do Paříže doufala, že otázka hranic ještě není na mírové konferenci v Paříži rozhodnuta. Na jednání do Saint-Germain odjízďeli Rakušané s představou, že jim bude umožněno vznést alespoň nějaké teritoriální požadavky a věřili v kladné uznání těchto požadavků. Ve skutečnosti jim však nebylo umožněno vznášet jakékoli územní nároky.⁹³ Uznáním československé nezávislosti se Rakousko ve prospěch Československa vzdalo nároků a titulů na všechna území bývalé monarchie, která se stala součástí nově vzniklého státu. Stalo se tak na základě článku 27.⁹⁴ Největší spory o vytyčení nových státních hranic se právě vedly mezi Rakouskem a Československem, jejichž hranice měla procházet přes centrální Evropu. Návrhy hranic vypracovali zástupci Československa Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik ještě před koncem Velké války.⁹⁵ Československo tak získalo nárok na územní rozsah podle hranic zemí Koruny české. Tedy Čechy a Morava tzv. Dyjský trojúhelník, který tvořilo západní Vitorazsko a Valticko, a především území obce Petržalky, ta vytvořila předmostí Bratislavy, což přineslo velký hospodářský a strategický význam. Československo tak získalo oba břehy řeky Dunaje. Rakousko usilovalo, aby byla obec Petržalky připojena právě k němu, nikoliv k Československu.⁹⁶ Slovenské hranice zase byly stanoveny etnickými nároky, stejný princip měl být uplatněn v případě Podkarpatské Rusi. Podpisem trianonské mírové smlouvy⁹⁷ došlo k vytyčení hranic mezi Maďarskem a Slovenskem.⁹⁸

Článek 29 stanovoval pravomoci *Demilitarizační komise*. Úkolem komise bylo vytyčit hranice a měla i pravomoc revidovat staré hranice, jestliže si o to některý ze států požádá a komise uzná jeho nárok na přezkoumání určených hranic. Pro otázku hranic Československa měla mít komise sedm členů. Pět členů vybíraly vítězné mocnosti, Československo a Rakousko mohly mít po jednom členovi.⁹⁹

Rozsáhlé spory se vedly o oblasti československých Sudet, kde většinu zde žijícího obyvatelstva tvořili lidé německého etnika. Rakousko požadovalo, aby se i tato území stala součástí nově vzniklého Německého Rakouska, a jako argument používalo právě národnost těchto obyvatel. Československo ale oblast Sudet Německému Rakousku postoupit nechtělo.

⁹³ KONRÁD, Ota, *Nevyvážené vztahy. Československo a Rakousko 1918-1933*, Praha 2012, s. 110.

⁹⁴ ŠESTAUBER, s. 102.

⁹⁵ EMINGER, s. 86.

⁹⁶ ŠESTAUBER, s. 102.

⁹⁷ Trianonská mírová smlouva byla po Velké válce uzavřena s Maďarskem 4. června 1920, a která přispěla k rozpadu Rakouska-Uherska.

⁹⁸ EMINGER, s. 86.

⁹⁹ ŠESTAUBER, s. 103.

Navrhovaným řešením v oblasti tohoto sporu mělo být uskutečnění referenda, kde by si sami občané Sudet odhlasovali, zda chtějí zůstat součástí Československa, nebo zda se připojí k Německému Rakousku. Variantu, že by se Sudety připojily k Rakousku, oslabil fakt, že Německo 28. června 1919 podepsalo mírovou smlouvu a podpisem tak uznalo vytyčení nových hranic Československa, jež byly stanoveny podle historické hranice.¹⁰⁰

V roce 1915 přešla Itálie na druhou stranu a tím se na konci Velké války dostala na stranu vítězných mocností. Mírovou smlouvou s Rakouskem připadla Itálii půda, která byla poraženému státu odebrána. Získala tak Terst, Istrii, Trentino, Jižní Tyrolsko a některé dalmatské ostrovy.¹⁰¹ Rumunsku připadla Bukovina a Sedmihradsko.¹⁰² Slovinci byli připojeni k území Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Ale i Rakousko něco získalo, byla k němu připojena západní část Maďarska označována jako Burgenland. Československu ještě připadl Feldberg na Dyji a vymezená území u Gmündu. Část Korutan, Kraňska a Štýrska připadla Dalmácii. Ke Království Srbů, Chorvatů a Slovinců byla připojena Bosna a Hercegovina.¹⁰³ K Polsku byla připojena Halič. Stanovením nových hranic se Rakousko muselo vzdát všech titulů a práv, které mu z doby Rakousko-Uherska náležely, ve prospěch těchto nově uznaných států.¹⁰⁴

Rozhraničovací práce byly ukončeny 19. května 1923, kdy byl *Demilitarizační komisí* podepsán dokument pro československo-rakouskou hranici. Následující měsíc dne 4. června 1923 sdělilo oficiálně Ministerstvo veřejných prací ukončení všech rozhraničovacích prací.¹⁰⁵

6.3 Finanční reparace

Po rozpadu Rakousko-Uherska nebylo na mírové konferenci jasné, kdo bude reparace splácet. Nástupnické státy byly uznány za státy, které se na rozpoutání válečného konfliktu nepodílely, a tudíž odmítaly nést jakýkoli podíl na splácení reparací. Rozpadem monarchie došlo i k rozpadu ekonomiky, na které se nejvíce podílelo Rakousko. Z území bývalé habsburské monarchie nezbylo téměř nic, pouze malá část Rakouska a Maďarska. A byly to právě tyto dva státy, které měly finanční odškodnění zaplatit, jenže i oni vinu za rozpoutání Velké války

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 97-99.

¹⁰¹ *The Treaty of St. Germain*. In: History learning site [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/the-treaty-of-st-germain>.

¹⁰² PROKŠ, *Habsburkové a Velká válka*, s. 238.

¹⁰³ PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 220-221.

¹⁰⁴ *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem*. In: Válka [online], [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/INT-10-09-1919-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-507-1921-Sb-t105604>.

¹⁰⁵ ŠESTAUBER, s. 117.

odmítaly. Téměř všichni chtěli tvrdě potrestat Německo jako odstrašující příklad, ale v otázce potrestání Rakouska už taková tvrdost nebyla. Jelikož po rozpadu monarchie bylo Rakousko územně okleštěné, nepředstavovalo žádné nebezpečí do budoucna, jako tomu bylo u Německa.¹⁰⁶

Rakousko uznalo svojí odpovědnost za válkou způsobené ztráty a škody, které byly způsobeny vládám spojeným a sdruženým napadené Rakousko-Uherskem. Bylo zjištěno, že vzhledem ke zmenšení finančních zdrojů Rakouska v důsledku rozpadu habsburské monarchie, jsou zdroje nedostatečné. Konečnou částku měla Rakousku stanovit mezispojenecká komise pojmenovaná jako *Komise reparační*.¹⁰⁷ Byla zřízena jako nejvyšší orgán, který rozhodoval v otázkách finančních a hospodářských. Podle komise bylo nejlepší nestanovovat konkrétní částku finančního odškodnění do textů mírových smluv. Komise byla ustanovena články 233-241 v mírové smlouvě s Německem, ale stejné pravomoci měla komise ve všech finančních a hospodářských reparacích mírových smluv uzavřených na Pařížské mírové konferenci. Rozhodování komise probíhalo na základě většinového hlasování, ale v některých výjimečných případech bylo nutné, aby komise rozhodla jednomyslně.¹⁰⁸ Úkolem komise bylo také stanovit způsob a rozvrh splácení. Splácení reparací mělo započít 1. května 1921. Tato komise byla stejná jak pro Rakousko, tak i pro Německo. Poškozené státy musejí sepsat seznam poškozených, zničených či odcizených věcí a předat ho reparační komisi, aby bylo z čeho stanovit odpovídající částku. Rakousku byly vyčísleny veškeré škody způsobené během trvání válečného konfliktu jak na moři, na zemi, tak i ve vzduchu. Komise měla po 1. květnu roku 1921 průběžně zkoumat průběh splácení reparací, případně uzpůsobit možnosti platby, tak aby bylo možné částku uhradit. Bez souhlasu vlád nesměla komise prominout nic ze stanovené částky. Splácení reparací mělo probíhat ve zlatě, v cenných papírech nebo v naturáliích. Dále bylo reparační komisí stanoveno, že Rakousko musí vrátit všechny peníze, cenné věci a dobytek, který během války zabavilo. Majetek vrátí jak Rakousko, tak i nově vzniklé nástupnické státy, které byly dříve součástí Rakousko-Uherska. Po splacení všech závazků byla komise rozpuštěna, protože její účel již postrádal smysl.¹⁰⁹ Rakousko také muselo uhradit všechny dluhy bývalé habsburské monarchie. V průběhu následujících let

¹⁰⁶ MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci*, s. 248-250.

¹⁰⁷ *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem*. In: *Válka* [online], [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/INT-10-09-1919-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-507-1921-Sb-t105604>.

¹⁰⁸ KEYNES, s. 140.

¹⁰⁹ *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem*. In: *Válka* [online], [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/INT-10-09-1919-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-507-1921-Sb-t105604>.

dospěla reparační komise k závěru, že Rakousko není schopné zaplatit nic, ani dluhy bývalé monarchie, ani jakoukoli sumu z válečných reparací.¹¹⁰

Na jednání v Saint-Germain nebyla celková částka reparací stanovena. Počítalo se ale s tím, že Rakousko se splácením reparací započne v květnu 1921. Splácení válečného dluhu mělo trvat třicet let, ale nikdy nic nebylo ze strany Rakouska zapláceno. Byla stanovena pouze okamžitá kompenzace za hospodářská zvířata, kterou mělo Rakousko během následujících třech měsíců nahradit Itálii, Rumunsku a Srbsku dobrou částkou určeného dobytka.¹¹¹

6.4 Odzbrojení Rakouska

Aby bylo možné zajistit vojenský klid v Evropě, musely státy označené za válečné agresory dodržovat stanovené podmínky klausule o odzbrojení. Vojenské jednotky Rakouska byly do tří měsíců od podpisu mírové smlouvy demobilizovány. Byla zrušena všeobecná branná povinnost. Členy rakouské armády se směli stát pouze dobrovolníci, protože zákazem branné povinnosti nesměli být členy armády profesionálové.¹¹²

Rakouská dobrovolnická armáda nesměla po válce překročit počet 30 000 mužů, včetně důstojníků a ostatních členů vojenského personálu. Počet důstojníků byl stanoven maximálně na dvacet a poddůstojníků na patnáct. Nově vytvořená rakouská dobrovolnická armáda směla být použita pouze k zajištění pořádku v zemi a k monitorování hranic. Došlo k vydání zákazu utvořit jakoukoli organizaci, která by armádu připravila na válku. Také byla zakázaná mobilizace. Co se týkalo vojenské výzbroje, došlo ke stanovení počtu výzbroje a munice na 1 000 mužů, tento počet nesměl být překročen. Zbraně a munice, které byly nad tento počet, budou uloženy na místě, které určí vítězné mocnosti. Neexistovala možnost, že by si tento přebytek rakouská armáda někde uložila. Směla být zřízena jedna továrna na výrobu zbraní. Majitelem této továrny měl být jeden předem určený stát. Vyrábět se zde měly zbraně nutné pro omezený počet armády. Nebyl stanoven zákaz výroby loveckých zbraní, ale nesměly být stejné ráže jako vojenské zbraně. Do Rakouska nesměly být dováženy zbraně, munice ani jiný válečný materiál. To stejné platilo pro vývoz z Rakouska do ciziny.¹¹³

Všechny bývalé rakousko-uherské válečné lodě a ponorky byly předány vítězným mocnostem. Rakousko si smělo ponechat pouze tři čluny na Dunaji pro účely pořádkové policie.

¹¹⁰ PROKŠ, *Vítězové a poražení*, s. 220.

¹¹¹ *The Treaty of St. Germain*. In: History learning site [online], [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/the-treaty-of-st-germain>.

¹¹² *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Rakouskem*. In: Válka [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/INT-10-09-1919-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-507-1921-Sb-t105604>.

¹¹³ Tamtéž.

Všechny ponorky a lodě, které jsou zatím nedostavěné a uložené v přístavech, musejí být rozebrány.¹¹⁴

Rakousko také nesmělo vlastnit námořní a vojenské letectvo ani vzducholodě. Po uplynutí dvou měsíců od podpisu smlouvy bude vzduchoplavecký personál demobilizován. Než smlouva nabude platnosti, nesmí se na celém území Rakouska dovážet, vyrábět ani vyvážet letadla. Stejně jak v předchozích případech, byl letecký majetek vydán vítězným mocnostem.¹¹⁵

6.5 Váleční zajatci

Vojáci, kteří byli zajati během války, budou po nabytí platnosti mírové smlouvy vráceni zpět do Rakouska. Návrat zajatců zpět do domoviny bude proveden podle ustanovení mírové smlouvy. Náklady, které souvisely s přepravou, zaplatí Rakousko, stejně tak zajistí jejich přepravu zpět do země. Zajatci, kteří nechtějí být dopraveni zpět do své země, mohou zůstat v zemi zajetí a rakouská vláda podpisem stvrdila, že zajatce ani jejich rodiny nebude žádným způsobem trestat.¹¹⁶

Také bylo stanoveno, že Rakousko je povinno propustit všechny válečné zajatce cizích národností. Žádný ze zajatců nesměl být v Rakousku držen proti své vůli. Všechny náklady spojené i s touto přepravou muselo uhradit Rakousko.¹¹⁷

6.6 Budoucí směřování Rakouska

Když v roce 1919 podepsali zástupci Rakouska mírovou smlouvu, bylo nutné se zaměřit na budoucí směřování rakouské politiky. Nejdůležitějším úkolem byla snaha, aby se Rakousko vymanilo z mezinárodní izolace a učinit z něho aktivní článek středoevropské politiky. Zástupci Rakouska se snažili o mezinárodní spravedlnost, která byla v rozporu s mírovými podmínkami, jež byly stanoveny. Také se zástupci snažili zdůrazňovat, že Rakousko vinu za válečný konflikt nenese a přesto bylo tvrdě potrestané a jeho představitelé s podmínkami nesouhlasí.¹¹⁸

Rakouští politici si uvědomovali, že je nutné navázání pracovních vztahů s ostatními státy, zajištění sociálního klidu a nastolení pořádku v Evropě. Rakousko počítalo s tím, že se stane opěrným bodem Velké Británie a Spojených států amerických ve vybudování sociálního

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ PROKŠ, Petr, *Vítězové a poražení*, s. 221-222.

a politického pořádku v Evropě. Na těchto zásadách vybudovalo Rakousko svoji zahraniční politiku.¹¹⁹

¹¹⁹ Tamtéž.

7 Malá Saint-germainská smlouva

Jedná se o smlouvu, která byla uzavřena mezi vítěznými mocnostmi a novým Československem, podepsaná 10. září 1919. V této smlouvě se mocnosti zavázaly uznat nově vzniklý stát jako samostatný a suverénní.¹²⁰

Touto smlouvou se Československo zavázalo, že poskytne ochranu a právo na život všem lidem, kteří žijí na území republiky. Také směli veřejně vyznávat náboženství, které sami chtěli. To vše jim bylo umožněno, aniž by někdo zkoumal původ, rasu, státní občanství, jazyk nebo náboženství těchto občanů. Za občana se považuje každý, který má v den, kdy nabude tato smlouva platnosti trvalé bydliště na území Československa. Stejně tak se za občany považují ti, kteří nemají v den podpisu trvalé bydliště na území, ale mají ho zde jejich rodiče, anebo se zde narodili. Všichni českoslovenští občané si byli před zákonem rovni. Menšiny, které nehovořily úředním jazykem, nemusely před soudem používat češtinu, ale bylo jim umožněno používat jazyk, kterým se zvládlly dohovorit. Pokud byla v nějakém okrese či vesnici početná cizojazyčná menšina, bylo v dané škole zajištěno po žáky vyučování v jazyce, kterému rozuměli.¹²¹

Podpisem malé smlouvy v Saint-Germain-en-Laye byla do Československa začleněna i Podkarpatská Rus. Na území jihokarpatských Rusínů došlo k vytvoření samosprávy, která byla sloučena s československou samosprávou. Do čela Podkarpatské Rusi jmenoval prezident guvernéra, který byl odpovědný rusínskému sněmu. Samosprávní sněm měl zákonodárnou moc. Podkarpatská Rus se měla stát autonomní částí československého státu, ale ve smlouvě nebyla stanovena lhůta, do kdy má být autonomie provedena a ani zde nebyly stanoveny sankce za její neprovedení.¹²²

Co se týkalo dovozu zboží a na něj uvalená cla, zůstávala cla ve stejné výši, jaká byla platná ke dni 1. července 1914, tedy ještě za doby Rakousko-Uherska. Cla budou takto stanovena do doby, než Československo stanoví nové celní předpisy.¹²³

Smlouva byla vyhlášena na základě ustanovení Národního shromáždění, které dne 7. listopadu 1919 ratifikovalo tuto smlouvu. Dne 16. července 1920 došlo k uložení smlouvy

¹²⁰ *Smlouva mezi čelnými mocnostmi spojenými i sdruženými a Československem.* In: Válka [online], [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/topic/view/105739/INT-10-09-1919-Mala-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-508-1921-Sb>.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

na ministerstvu zahraničních věcí v Paříži. Tímto dnem nabyla smlouva platnosti spolu se smlouvou s Rakouskem, která byla uzavřena 10. září 1919 v Saint-Germain-en-Laye.¹²⁴

¹²⁴ Tamtéž.

8 Závěr

Velká válka je vnímána jako globální konflikt, který zasáhl celý svět a způsobil obrovské ztráty na životech. Vysoké škody byly také způsobeny na majetku. Pařížská mírová konference se stala nadějí na uspořádání nového míru, který by všechny státy respektovaly. Mělo tak dojít k zajištění rovnováhy v Evropě a nikdy tak už neměla nastat situace, že by byl rozpoután další globální konflikt. Na počátku mírové konference se ujednání potrestání nejevilo jako problém. Cíl byl jasný, poražené státy nesmí mít profesionální armády a bude jim zabavena vojenská a námořní výzbroj, aby nikoho nemohly ohrožovat. Zaplatí všechny škody, které jejich agrese způsobila. Jejich území bude okleštěné. Dojde k vytvoření organizace, která na všechno bude dohlížet. Jenže snahy mírotvorců na zajištění míru vlastně selhaly. Mírotvorci sice vytvořili mírové smlouvy, které předali zástupcům potrestaných států, dodržovány však nebyly. Poraženým státům bylo sice umožněno se formálně písemnou cestou ke smlouvám vyjádřit, ve skutečnosti na jejich požadavky nikdo ohledy nebral. Poražené státy viděly v mírových smlouvách pouze potupu a podmínky nedodržovaly. Nedodržení smluv nebylo sankcionováno.

Mírotvorci se tak snažili dojednat spravedlivý mír, ale jejich snahy se mýjely účinky. Většina jednání probíhala tak dlouho, že na nich nebylo téměř nic ujednáno. Skutečnost, že se poražené státy mírové konference nemohly účastnit, na jejich připomínky ke smlouvám nikdo ohled nebral a jednající vítězné státy prosazovaly pouze své zájmy, budí pochyby o stanovení opravdu spravedlivého míru. Pařížská mírová konference se měla stát symbolem nového mírového uspořádání a nové naděje na lepší život v míru bez hrozby budoucího válečného konfliktu. Mírovou konferenci lze považovat za neúspěšnou, mírové podmínky, které stanovila, sice v platnost vstoupily, dodrženy však nebyly. Nakonec se stala symbolem zmatků, beznaděje a touhy prosazovat své zájmy bez ohledu na ostatní. Snaha zajistit světový mír se stala základem pro budoucí válečný konflikt, který je dnes známý jako druhá světová válka.

Ještě než došlo k rozpoutání Velké války, bylo jasné, že existence Rakousko-Uherska se blíží ke konci, protože monarchie musela čelit mnoha vnitřním krizím. Jednotlivé části monarchie prosazovaly své zájmy osamostatnit se od monarchie. Skutečnost, že Rakousko stálo po válce na straně poražených a pokračující vnitřní nepokoje, jen napomáhaly snahám o osamostatnění. Přes všechny snahy o záchranu, se Rakousko-Uhersko rozpadlo na jednotlivé nástupnické státy.

Rakousko bylo mírovou konferencí označeno za jednoho z viníků rozpoutání války, přestože v době, kdy konflikt vypukl, stálo na straně Ústředních mocností impérium Rakousko-Uhersko. Všechny státy bývalé monarchie za viníky války označeny nebyly. Podpisem Saint-

germainské mírové smlouvy se definitivně z obrovského soustátí stal pouze malý státek. Velkou část svého území ztratilo rozpadem monarchie, o některé přišlo Rakousko vlivem mírových podmínek. Stanovení finančních reparací nelze v případě Rakouska považovat za nějak velké potrestání. S ohledem na to, že celková částka stanovena nebyla a z toho vyplývá, že Rakousko v penězích ani ve zlatě nic nezaplatilo. Jediná náhrada, která byla v tomto bodě smlouvy naplněna, bylo nahrazení zahynulého a zabaveného dobytka, tedy platba v naturáliích. V této části smlouvy sehrál možnou úlohu i fakt, že po rozpadu Rakousko-Uherska, nebylo možné reparace z čehokoli uhradit. Rakousko doufalo, že se bude moci účastnit jednání a zapojit se do jednání o mírových podmínkách. Vznášet tak své nároky i připomínky. Přestože bylo poraženým státem, doufalo ve spravedlivý proces. Realita, ale byla jiná.

Odzbrojení armády a snížení počtu jejích členů bylo jen prostředkem, aby byly Rakousku znemožněny jakékoli snahy bránit se vojensky. Zákaz mít vlastní profesionální armádu měl být zárukou klidu i pro státy, které s Rakouskem sousedily. Rakousko mírovou smlouvu přijmout muselo, protože rakouské delegaci bylo znemožněno vznést protesty. Zástupci Rakouska se sice snažili vyjednat si lepší podmínky, vyhověno jim bylo pouze jednou, a to ve stanovení jedné z nových hranic, všechny ostatní protinávrhy byly zamítnuty. Moc se nepočítalo s tím, že by jako poražený stát mohlo vůbec vznášet nějaké protinávrhy, spíše se očekávalo přijetí všech bodů mírové smlouvy bez projevu nějakého nesouhlasu. Ve stejný den, jako byla podepsaná Saint-germainská mírová smlouva, byla také podepsaná Malá Saint-germainská smlouva, která se týkala Československa. Stanovovala otázky menšin a připojení Podkarpatské Rusy.

Nelze přesně říci, do jaké míry se jednalo o potrestání států, které rozpoutaly válečný konflikt. V zásadě neexistovalo nic, co poražené státy nutilo podmínky míru dodržovat. Organizace, která měla na tyto záležitosti dohlížet, selhala hned na začátku své existence. Nejenže nedokázala řešit konflikty diplomaticky, ale selhala i v otázce ujednání spravedlivého míru se všemi zúčastněnými stranami. Snaha přimět poražené státy, aby si uvědomily, co rozpoutáním války způsobily, jen vedla k počátku nově se rodícího zárodku dalšího a mnohem horšího válečného konfliktu.

9 Seznam použitých zdrojů

- BROOMAN, Josh, *The Great War. The First World War 1914-18*, New York 1985.
- CALL, Derrin Arthur, *Advocate of Peace 1899-1920*. In: *The American Peace Society* 81, 1919, 1.
- CONZE, Eckart, *Velká iluze. Versailles 1919 a nové uspořádání světa*, Praha 2021.
- ČAPKA, František, *Versailleská mírová konference a Československo*, Brno 1999.
- EMINGER, Stefan a kol., *Mezi válkami. Rakousko a Československo v letech 1918-1938*. In: ŠMIDRKAL, Václav a kol., *Sousedé. Česko-rakouské dějiny*, Praha 2019.
- FERENČUHOVÁ, Bohumila, *Mírová konference, mírové zmluvy a nový evropský systém*. In: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy, Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011.
- GALANDAUER, Jan, *Vznik československé republiky 1918*, Praha 1988.
- GILBERT, Martin, *První světová válka. Úplná historie*, Praha 2005.
- HART, Liddell, *Historie první světové války*, Brno 2001.
- HROCH, Miroslav a kol., *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985.
- KALLAB, Jaroslav, *Mírové smlouvy kongresu pařížského a stát Československý. O Společnosti národů*. In: *Národ*, Praha 1920, 5.
- KEEGAN, John, *První světová válka*, Praha, Plzeň 2003.
- KEYNES, Maynard, John, *Ekonomické důsledky míru*, Brno 2004.
- KLIMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919. Československo na konferenci ve Versailles*. In: *Slovo k historii*, Praha 1989, 19.
- KONRÁD, Ota, *Nevyvážené vztahy. Československo a Rakousko 1918-1933*, Praha 2012.
- MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha 2004.
- MACMILLAN, Margaret, *The Road to 1914. The War that Ended Peace*, New York 2013.
- MARÉS, Antoine, *Od Nové Evropy k Evropě diktátorů. Střední Evropa ve dvacátých letech 20. století*. In: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011.

MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel, PEČENKA, Marek, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha 1994.

PROKŠ, Petr, *Habsburkové a Velká válka (1914-1918)*, Praha 2011.

PROKŠ, Petr, *Německo na cestě od vítězství v Brestu Litevském k porážce ve Versailles (1918-1919)*. In: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011.

PROKŠ, Petr, *Vítězové a poražení. Střední Evropa v politických plánech velmocí za Velké války a na mírové konferenci v Paříži (1914-1918 / 1919-1920)*, Praha 2016.

REDLICH, Josef, *The End of the House of Austria*. In: *Foreign Affairs* 8, 1930, 4.

REPINGTON, Court á Charles, *The Firs Word War 1914-1918*, London 1920.

ŠESTAUBER, Martin, *Územní spory mezi Československem a Rakouskem v letech 1918-1920*, Brno 2013.

TAYLOR, A., J., P., *The Habsburg Monarchy 1809-1918*, London 1990.

Kaiser Wilhelm II. In: *History* [online], [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-i/kaiser-wilhelm-ii>.

Leaders of the Big Four nations meet for the first time in Paris. In: *History* [online], [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.history.com/this-day-in-history/leaders-of-the-big-four-nations-meet-for-the-first-time-in-paris>.

League of Nations. In: *History* [online], [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-i/league-of-nations>.

Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem, In: *Válka* [online], [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/INT-10-09-1919-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-507-1921-Sb-t105604>.

Smlouva mezi čelnými mocnostmi spojenými i sdruženými a Československem. In: *Válka* [online], [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/topic/view/105739/INT-10-09-1919-Mala-Saint-Germainska-smlouva-Zakon-508-1921-Sb>.

The League of Nations. In: Khan Academy [online], [cit. 2022-04-23]. Dostupné z: <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/rise-to-world-power/us-in-wwi/a/the-league-of-nations>.

Treaty of Saint-Germain 1919. In: Britannica [online], [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Saint-Germain>.

The Treaty of St. Germain. In: History learning site [online], [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/the-treaty-of-st-germain>.

Treaty of Versailles. In: History [online], [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.history.com/topics/world-war-i/treaty-of-versailles-1#section_2.

Vittorio Orlando. In: Britanica [online], [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Vittorio-Orlando>.

10 Resumé

The aim of the bachelor thesis is the Paris Peace Conference and the Treaty of Saint-Germain, which was concluded with Austria after the Great war. The Great War is known today as World War I. To put the situation in context, the situation before the end of the Great War is mentioned, Germany's efforts to reverse the situation and not to side with the defeated states. The disintegration of one of the largest power units of the Austro-Hungarian Empire and the emergence of successor states is also described.

In 1919, a peace conference was convened in Paris to resolve the situation that had arisen after the war. That is, to set peace terms for the defeated states and to conclude peace treaties with them. The peace terms were to include financial reparations, the drawing of new borders, the disarmament of the army and a reduction in the number of troops. The peace conference was also to determine the post-war world order. Compliance with the agreed peace was to be supervised by the League of Nations.

In the next part of the thesis, the author describes the peace treaty with Austria, which was concluded at the Chateau Saint-Germain-en-Laye, near the Paris. The designation of Austria as one of the culprits in the outbreak of the Great War. Setting out the various points of the terms of peace. The author also mentions the future direction of Austria.